

perception as a subject of competent research]: Sb. st. / Sost. A. Kostyuk. K.: Muz. Ukrainy. 167 s.

4. Sukhomlynskyu, V. A. (1990). *Yak vykhovaty spravzhnyu lyudynu* [How to raise a real person]. M.: Pedahohyka. 134 s.

5. *Filosof's'kyu slovnyk* (1986) [Philosophical dictionary] / Za red. V. I. Shynkaruka. K.: URE. 345 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРИСЯЖНИЙ Віталій Вікторович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців музичного виховання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRYSYAZHNYI Vitaly Viktorovych – a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future specialists in music education.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.

УДК 377.8.015.3.016

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-197-201

РАДЧЕНКО Марія Русланівна –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8897-1343>
e-mail: mariyabarbulat@gmail.com

АКМЕОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ОСНОВНІ УМОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ

Завдання майбутнього педагога – досягнення найвищого ступеня розвитку, а саме акмеологічного самовдосконалення та саморозвитку. Основу такого розвитку складають саморозвиток, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль, самореалізація творчого потенціалу, саме це ми розглядаємо в статті як «акме». З огляду на мету дослідження, в роботі ми звернули увагу, що акмеологічний розвиток педагога починається в період здобуття професійної освіти та продовжується протягом усієї професійної діяльності.

У статті розкривається сутність акмеологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів. Дано визначення та проаналізовано поняття «акмеологічний розвиток» майбутнього педагога. З урахуванням мети дослідження, розкрито ті аспекти акмеологічного розвитку, котрі ведуть до самовдосконалення та саморозвитку особистості майбутнього педагога. Зокрема, описано такі характеристики акмеологічного розвитку як: акмеологічний потенціал (котрий характеризує творчу готовність майбутнього педагога до професійної діяльності та самовдосконалення), акмеологічна компетентність (як найбільш оптимальний результат акмеологічного розвитку на етапі становлення педагога в період навчання у ВНЗ) та акмеологічна культура (котра зумовлює становлення людини як цілісності, продуктивності її само здійснення).

В роботі описана структура акмеологічної культури, до якої входять ментальний, ціннісний та креативний структурні компоненти. Ми розглянули функціональні компоненти, котрі обумовлені цілями та завданнями, які покликана вирішувати акмеологічна культура. Певний функціональний компонент забезпечує виконання одного завдання та сприяє більш продуктивному вирішенню інших, покладених на інші функціональні компоненти, зокрема: когнітивний, мотиваційно-цільовий, емоційний та операційний.

В статті представлено окремі складові елементи індивідуально-професійного саморозвитку майбутнього педагога, такі як: адекватна оцінка педагогом рівня свого професіоналізму, прагнення до постійного самовдосконалення та інші.

Ключові слова: акмеологічний розвиток, акмеологічна акмеологічний потенціал, акмеологічна компетентність, акмеологічна культура, самовдосконалення, саморозвиток майбутнього педагога.

RADCHENKO Mariia Ruslanivna –

a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8897-1343>
e-mail: mariyabarbulat@gmail.com

ACMEOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER: BASIC CONDITIONS FOR PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT AND SELF-DEVELOPMENT

A teacher is a socially active individual, capable of purposeful and conscious self-improvement, free life self-determination and creative self-realization in the profession. The choice of optimal means of influence on personality formation directs the future teacher to achieve the highest degree of development, namely acmeological self-improvement

and self-development. The basis of professionalism is self-development, self-education, self-organization, self-control of a mature person, self-realization of his creative potential in the process of creative activity on the way to the top, which is what we understand as «акме».

The article reveals the essence of the acmeological approach in the training of future teachers. The concept of «acmeological development» of the future teacher is defined and analyzed. In the context of our research, we will pay attention to those aspects of acmeological development that lead to self-improvement and self-development of the future teacher's personality. Such characteristics of acmeological development as: acmeological potential, acmeological competence, acmeological culture are described.

We believe that essential factors in the acmeological development of a teacher are skills that allow overcoming professional difficulties, compensating for the effects of psychological obstacles and limitations.

The work presents the structure of acmeological culture, highlights its functional and structural components, in particular: cognitive, mental, valuable and creative. Separate constituent elements of the individual and professional self-development of the future teacher are presented.

It was concluded that the high level of development of acmeological culture and the formation of acmeological competence make it possible to understand the process of self-development as a vital value and to learn, actualize, creatively reveal oneself by creating conditions for self-improvement in the course of professional training of the future teacher and further life activities.

Key words: acmeological development, acmeological acmeological potential, acmeological competence, acmeological culture, self-improvement, self-development of the future teacher.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний фахівець повинен бути здатним не лише до репродуктивної діяльності, але й до прийняття нестандартних рішень, прагнути до постійного самовиховання, самовдосконалення, самореалізації свого творчого потенціалу.

Педагог – це соціально-активна особистість, з яскравою індивідуальністю, здатна до цілеспрямованого й свідомого самовдосконалення, до вільного життєвого самовизначення та творчої самореалізації в професії. Вибір оптимальних засобів впливу на формування особистості, відстоювання точки зору щодо утвердження власної «Я» позиції, спрямовує майбутнього педагога на досягнення найвищого ступеня розвитку, а саме акмеологічного самовдосконалення та саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню акмеологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів присвячені роботи таких науковців як О. А. Дубасенюка, В. І. Федоришина, А. А. Зарицької, Л. С. Рибалко, Т. В. Скорика та інших. Відносно новий термін «акмеологічний розвиток» майбутнього педагога, на разі досить активно використовується в акмеології та психології розвитку. Дослідженням цього напрямку займаються Г. І. Сотська, В. І. Федоришин, М. Б. Євтух та інші. Необхідність постійного самовдосконалення та саморозвитку в контексті акмеологічного підходу досліджують С. М. Хатунцева, С. Е. Генкал, О. А. Дубасенюк, Т. В. Скорик та інші.

Мета статті – виявити та проаналізувати складові акмеологічного розвитку, котрі є основою для саморозвитку та самовдосконалення майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людина, яка прагне до високого професійного рівня, повинна постійно

розвиватися, удосконалюватися, використовуючи при цьому свій творчий потенціал, повсякчас прагнути досягти нових вершин професіоналізму. Основу складають саморозвиток, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль зрілої людини, самореалізація її творчого потенціалу в процесі діяльності творення на шляху до вершин, що і розуміємо як «акме» [1, с. 254].

Загалом, під час розгляду акмеологічного розвитку, виокремлюють такі поняття, що відображають особливості особистості як суб'єкта «акме» розвитку («особистість», «особистість як суб'єкт діяльності», «готовність», «відповідальність», «Я-концепція», «самовдосконалення», «самоздійснення», «саморозвиток», «самореалізація» тощо). В контексті нашого дослідження ми звернемо увагу на ті аспекти акмеологічного розвитку, котрі ведуть до самовдосконалення та саморозвитку особистості мабутнього педагога.

Акмеологічний розвиток педагога – це його цілісний професійний розвиток як фахівця, особистості та духовно зрілої людини, це самовдосконалення, саморозвиток, як професійному, так і в особистісному та духовному планах, зростання професійної самосвідомості педагога, рефлексії педагогічної діяльності та професійної поведінки.

Акмеологічний розвиток педагога починається в період здобуття професійної освіти та продовжується протягом усієї професійної діяльності. А як справедливо наголошує Г. І. Сотська, акмеологічний розвиток педагога зумовлює його рух до професіоналізму [5, с. 389].

Людина, яка прагне до високого професійного рівня, повинна постійно розвиватися, удосконалюватися, використовуючи при цьому свій творчий потенціал, повсякчас прагнути досягти нових вершин професіоналізму. Основу складають

саморозвиток, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль зрілої людини, самореалізація її творчого потенціалу в процесі діяльності творення на шляху до вершин («акме»).

Ми поділяємо думку В. І. Федоришина, котрий вказує, що удосконалення педагогічної освіти в сучасних умовах потребує звернення до міждисциплінарної галузі знань у системі наук про людину – акмеології, яка досліджує процес досягнення людиною вершин її творчості, професійної майстерності. Процес акмеологічного розвитку особистості як ознаку вершини в реалізації власного творчого потенціалу, доцільно спрямовувати не лише на знання зорієнтованість фахової підготовки майбутніх педагогів, а головне – на формування їх особистісно-ціннісних позицій з проєкцією на постійний подальший акмеологічний розвиток [6, с. 3–4].

Серед складових акмеологічного розвитку майбутнього педагога, на ряду із такими характеристиками, як: акмеологічна спрямованість, акмеологічна позиція, акмеологічна грамотність, в контексті нашого дослідження, нас цікавлять такі характеристики як акмеологічний потенціал, акмеологічна компетентність та акмеологічна культура.

Акмеологічний потенціал майбутнього педагога характеризує його творчу готовність до професійної діяльності та самовдосконалення і виступає інтегративним утворенням, що поєднує в собі такі характеристики, котрі складають основу для ефективної педагогічної діяльності, постійного самовдосконалення, досягнення педагогічної майстерності та допомагають самореалізуватися у професійному плані.

Акмеологічна культура як вищий рівень акмеологічного розвитку педагога є особистісним новоутворенням. Вона зумовлює становлення людини як цілісності, продуктивність її самоздійснення та оптимальність індивідуальної траєкторії досягнення «акме», кроків самоздійснення на основі осмислення процесу саморозвитку як життєвої цінності та пізнання, актуалізації, творчого прояву самості шляхом створення умов самовдосконалення та самореалізації в ході життєдіяльності.

Визначальним фактом є те, що з урахуванням компетентнісного підходу в освіті, акмеологічна компетентність є найбільш оптимальним результатом акмеологічного розвитку на етапі становлення педагога в період навчання у ВНЗ, і може розглядатися як освітній результат.

Розглядаючи акмеологічну компетентність у взаємозв'язку та співвідношенні з іншими перерахованими «характеристиками» акмеологічного розвитку педагога, підсумуємо, що цей досить складний і неоднозначний

термін поглинає інші «характеристики» (за винятком акмеологічної культури, де вона є одним з рівнів у її генезі) [3, с. 13].

Розглядаючи акмеологічну компетентність у своїй роботі, О. Є. Гречаник та В. В. Григораш визначають структуру акмеологічної компетентності як сукупність взаємопов'язаних змістових складників, до яких належать:

- мотиваційно-ціннісний;
- змістово-процесуальний;
- особистісно-рефлексивний [2, с. 25].

Автори резюмують, що виявлена сутність акмеологічної компетентності та її структурні складники забезпечують ефективність професійно-педагогічного самовдосконалення педагога [2, с. 26].

Отже, з урахуванням мети нашого дослідження варто наголосити, що освітні можливості акмеологічного підходу в системі підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних педагогічних кадрів виражаються, зокрема, у:

- формуванні готовності та здатності проєктувати та здійснювати поступально-продуктивний особистісно-професійний розвиток, спрямований на досягнення вершин педагогічного професіоналізму;

- у підвищенні рівня акмеологічної освіти майбутніх педагогів, що дозволить їм здійснювати у самостійній професійно-педагогічній діяльності перманентний акмеологічний розвиток (від акмеологічної грамотності до акмеологічної компетентності та до досягнення акмеологічної культури).

Важливими умовами акмеологічного розвитку педагога є:

- надання необхідних ресурсних можливостей для розвитку, створення у ВНЗ акмеологічного середовища. Акмеологічним вважається те професійне середовище в закладі освіти, яке стимулює процеси продуктивного особистісно-професійного розвитку. Параметрами акмеологічного середовища є високі особистісно-професійні стандарти, створення рівних умов та можливостей для продуктивного особистісно-професійного розвитку, стимулювання такого розвитку, стимулювання акмеологічної мотивації у майбутніх педагогів, сприятлива психологічна атмосфера в колективі;

- формування потреби у професіоналізмі у сфері освіти;

- підвищення соціального престижу, привабливого іміджу педагогічної професії;

- підвищення рівня суб'єктності особистості.

Істотними чинниками акмеологічного розвитку педагога є вміння, що дозволяють долати професійні труднощі, компенсувати дії психологічних перешкод та обмежень.

Акмеологічна культура зумовлює становлення педагога як цілісності, як особистісне новоутворення дозволяє розкрити якості індивіда, особистості, суб'єкта та індивідуальності, інтеграція яких зумовлює ефективний саморозвиток людини у процесі життєдіяльності.

Акмеологічна культура містить такі структурні компоненти:

- ментальний (акмеологічна ментальність та акмеологічний менталітет);
- ціннісний (вищі особистісні ідеали та цінності, а також ціннісні орієнтації);
- креативний (креативність як особистісна властивість та творчість як діяльність, що зумовлюють акмеорієнтованість життєздійснення).

Функціональні компоненти акмеологічної культури обумовлені цілями та завданнями, які покликана вирішувати акмеологічна культура; характеризуються пристосованістю до мінливих умов життєдіяльності та реалізуються через механізм корекції. Кожен функціональний компонент забезпечує виконання одного завдання та сприяє більш продуктивному вирішенню інших, покладених на інші функціональні компоненти.

Як функціональні компоненти акмеологічної культури виступають:

- когнітивний (формування з окремих поодиноких ситуативних образів поняття про свою сутність, співвідношення знання про себе із соціальними вимогами та нормами, що дає можливість визначити своє місце у системі суспільних відносин; акмеологічна самосвідомість);
- мотиваційно-цільовий (система умінь, які зумовлюють узгодженість змістовних та динамічних процесів акмемотивації, цілеутворення та цілепокладання в галузі саморозвитку),
- емоційний (розуміння змісту свого існування, побудова чи перетворення образу себе, емоційний аналіз свого ціннісного світу, формування установки на постійний саморозвиток);
- операційний (система технологій, спрямованих на реалізацію цілей саморозвитку).

У особистості, що опанувала акмеологічну культуру як систему, формуються такі якості, як відповідальність за самоздійснення, готовність до саморозвитку та самооновлення, потреба у постійному генеруванні нових форм і способів задоволення потреби у самоздійсненні. Самоздійснення з цієї позиції, розуміємо як процес, та, одночасно, результат. Джерело активності в процесі руху до акме – сам педагог. Самодійснення як ціль і результат

здає вектор розвитку майбутнього педагога в цілому.

Як зазначає у своєму дослідженні О. В. Лівшун, для досягнення акмеологічної вершини (професіоналізму) майбутньому педагогу слід працювати над собою в рамках програми індивідуально-професійного саморозвитку, окремими складовими елементами якої є такі:

- адекватна оцінка педагогом рівня свого професіоналізму;
- прагнення до постійного самовдосконалення;
- отримання задоволення від співпраці з учнями або студентами;
- сприйняття фахової діяльності як джерела насолоди, задоволення;
- відвідування навчальних занять досвідчених колег і ретельний їх аналіз;
- інтерес до професії та навчальних дисциплін;
- оцінка труднощів, з якими педагог зустрічається у фаховій діяльності;
- обмін думками щодо змісту нових здобутків психолого-педагогічної науки з колегами;
- спільне моделювання системи навчальних занять з теми або окремого навчального заняття, виховного заходу [4, с. 80–81].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Професійна підготовка майбутнього педагога повинна характеризуватися сформованістю у нього мотивації до постійного саморозвитку та самовдосконалення у продуктивній діяльності.

Високий рівень розвитку акмеологічної культури та сформованість акмеологічної компетентності, дозволяють осмислювати процес саморозвитку як життєву цінність та пізнавати, актуалізувати, творчо виявляти самість шляхом створення умов самовдосконалення в ході життєдіяльності. Розвиток акмеологічної культури як особистісного новоутворення призводить до постановки нових завдань, що відкривають можливості нових життєвих виборів особистості майбутнього педагога, для нових кроків у саморозвитку та самовдосконаленні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гладкова В. М. Пожарський С. Д. Основи акмеології: підручник. Львів: Новий Світ – 2000, 2007. 320 с.
2. Гречаник О. С., Григораш В. В. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти: монографія Харків: Вид. група «Основа», 2019. 144 с.
3. Кошман Д. М. Научно-методические основы акмеологической компетентности будущего учителя: практическое руководство. Гомель: ГГУ имени Ф. Скорины, 2017. 47 с.

4. Лівшун О. В. Акмеологічні особливості професійної готовності майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Хмельницький: Вид-во Нац. академії держ. прикордон. служби України імені Богдана Хмельницького, 2009. № 48. Частина II. С. 80–81.

5. Сотська Г. І. Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Bydgoszcz. 2017. С. 389.

6. Федоришин В. І. Теорія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики на акмеологічних засадах: автореферат дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2014. 46 с.

REFERENCES

1. Hladkova, V. M. Pozharskyi, S. D. (2007). *Osnovy akmeolohii: pidruchnyk [Basics of acmeology: a textbook]*. Lviv: Novyi Svit. [in Ukrainian]

2. Hrechanyk, O. Ye., Hryhorash, V. V. (2019). *Formuvannya akmeolohichnoi kompetentnosti vchytelia v systemi pisljadiplomnoi osvity: monohrafiia [Formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate education: monograph]*. Kharkiv: Vyd. hrupa «Osnova». [in Ukrainian]

3. Livshun, O. V. (2009). *Akmeolohichni osoblyvosti profesiinoi hotovnosti maibutnoho vchytelia [Acmeological features of the professional readiness of the future teacher]*. Zbirnyk naukovykh prats. Pedahohichni nauky. Khmelnytskyi: Vyd-vo Nats. akademii derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho. № 48. 80–81. [in Ukrainian]

4. Koshman, D. M. (2017). *Nauchno-metodicheskie osnovy akmeologicheskoi kompetentnosti budushchego uchytelya [Scientific and methodological foundations of the acmeological competence of the*

future teacher]. Gomel: GGU imeni F. Skorini. [in Russian]

5. Sotska, H. I. (2017). *Akmeolohichniy pidkhid u pedahohichnii osviti Ukrainy [Acmeological approach in pedagogical education of Ukraine]*. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Bydgoszcz. [in Ukrainian]

6. Fedoryshyn, V. I. (2014). *Teoriia ta metodyka fakhovoi pidhotovky mabutnikh uchyteliv muzyky na akmeolohichnykh zasadakh [Theory and methodology of professional training of future music teachers on acmeological basis]*. *Candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАДЧЕНКО Марія Русланівна – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: «само» процеси майбутнього педагога, категорія «само», самовдосконалення, самопрезентація, професіоналізм, професіоналізм майбутнього педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RADCHENKO Mariia Ruslanivna – a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: «self» processes of the future teacher, «self» category, self-improvement, self-presentation. professionalism, professionalism of the future teacher.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.

УДК 091:37.015.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-201-207

СТРІЛЕЦЬ-БАБЕНКО Олена Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри практичної психології та соціальної роботи

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3774-4786>

e-mail: olenastrilecbabenko@gmail.com

БАБЕНКО Андрій Леонідович –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання і рекреаційно-оздоровчої роботи

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-5988>

e-mail: babenko_andrew@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті автор розглядає спільні та відмінні риси в технологіях соціальної роботи в Україні та зарубіжних країнах. На основі аналізу наукової літератури визначено, що категорія «соціальна робота» розглядається у трьох напрямках: практична професійна діяльність із подання допомоги та підтримки людям, що опинилися у скрутній ситуації; навчальна дисципліна з професійної підготовки фахівців із соціальної допомоги та підтримки населення; галузь наукових знань, що ґрунтується на сукупності концепцій і теорій, має свій категоріальний апарат, досліджує принципи і закономірності, моделі та методи соціальної роботи.